

Via Transilvanica

drumul care unește

Voicu Bojan

87.402 de cuvinte
pentru a vă
convinge să porniți
pe prima și cea
mai lungă potecă
de anduranță
a României.

Cluj-Napoca
2022

CUPRINS

Reportaje de lung parcurs 5

PROLOG

Ce este Via Transilvanica?	7
O fi ea Calea bună. Dar cum faci s-o găsești?	12

BUCOVINA 21

Bucovină, plai cu flori... îmi dai flori!	23
Sucevița – Moldovița. Meditație și transpirație între două mănăstiri	29
Fluierul fermecat al lui Nicolae Macovei	36
Cum să plimbi cămile prin Sahara dintr-o mansardă bucovineană?	42
Despre un bărbat adevărat, un incendiu teribil și niște femei jos cu pălăria	49
Glorie, decădere și renaștere la Dorna Watra	57
Capre, huțuli, maratoane, plus un vârful de munte retezat cu totul	65
Revelații, minuni și tristeți provinciale prin Lunca Ilvei	71
Pietre moarte, pietre vii și o cruce la răspântie de drum	79

ȚINUTUL DE SUS - SECUIME 87

Nea Vasile din Blidireasa, omul care „o inervat” ursul	89
Intruși în grădina și vila lui Ceaușescu	94
Din Șieu pân' la Monor, drumul e un basm de flori	99
Să te ferești de Omul Roș, chiar dacă îți arată traseul	105
Slalom printre sate părăsite până în ținutul mândrilor secui	111

Traiul bun de la Sovata ne ispitește să rămânem pe vecie	117
Marea sete de pe Drumul Mariei și sfânta împăcare din Atia	122
Căderea din paradis într-un han depresiv din Lupeni	127
Anonimi perfecți în Odorheiu Secuiesc	133
Învățămintele fraților la capătul călătoriei, după ce i-au ajuns sufletele din urmă	139

Oamenii căii bune **147**

Echipa Fetelor se documentează pentru Ghidul Drumețului	149
O zi din viața lui Alin Uhlmann Ușeriu	164
Marea îmbulinare	176
Arta nu iartă! Cioplitori în pietre de hotar	185
Tibi Ușeriu: „Chiar așa, de ce alerg?”	195
Visul cu „Pădurea de nuci” din Copșa Mică	203
Christine Thürmer: Călătorul Total	212

Inventarul Pământurilor **231**

Terra Romana – ținutul comorilor ascunse	233
Terra Banatica – pustietăți de poveste și nostalgii industriale	239
Terra Dacica – ținutul fiorului patriotic	245
Terra Saxonum – poezie, ruină, renaștere	252
Terra Siculorum – patria urșilor, a pălincii și a iubitorilor de cai	259
Ținutul de Sus – frumusețea discretă a diversității și contrastelor	265
Bucovina – spiritualitate, tradiții, plus o mare diferență de nivel	271

BUCOVINA

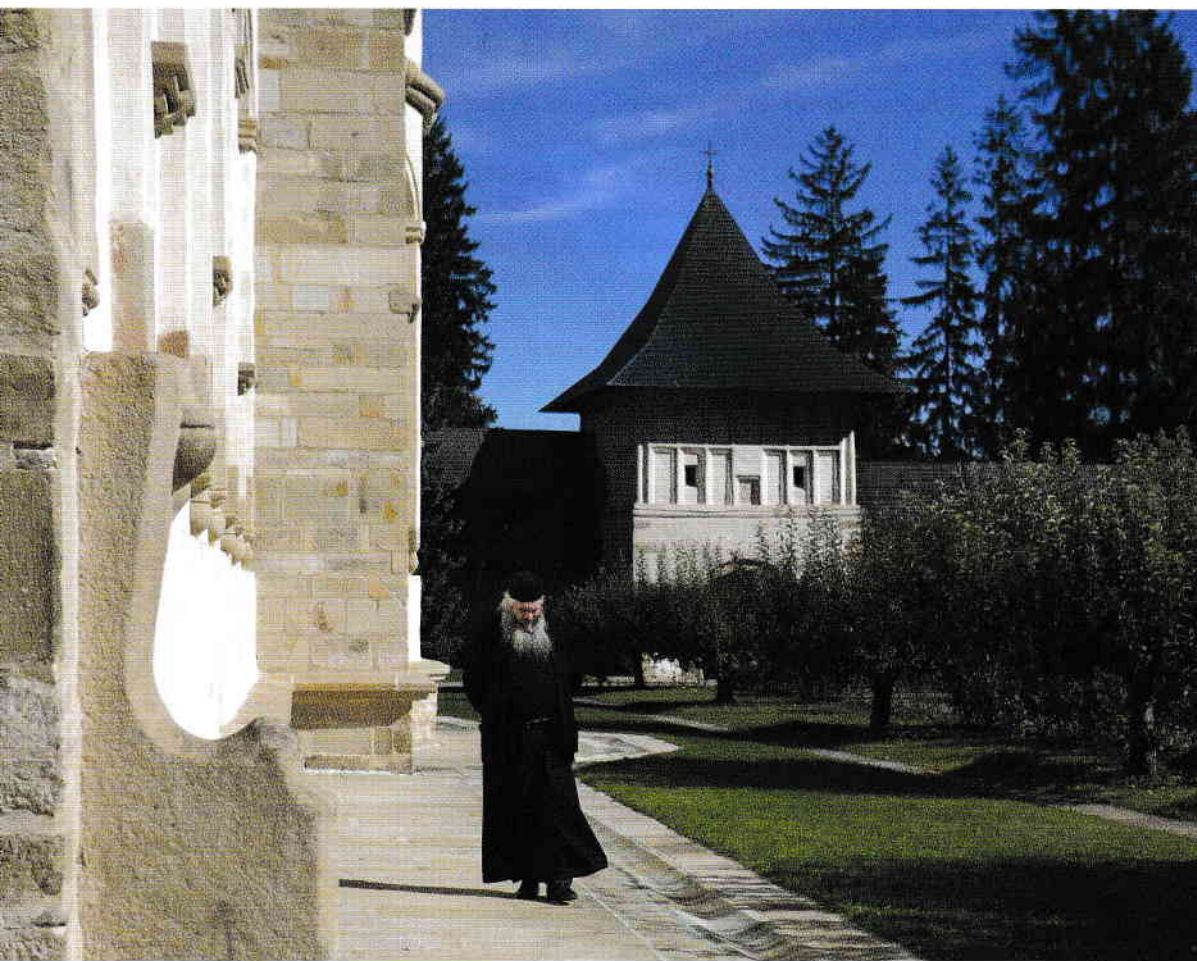
În toamna lui 2015, când Via era vie doar în imaginația noastră, am plecat la pas direct din campus, prin păduri și pustietăți, spre Putna. Aveam rucsacuri mari, corturi și poftă de umblat, încercând să deslușim ce ar putea presupune o cale de lungă distanță.

Nu ne-am gândit pe atunci că, după exact patru ani, vom porni aproximativ pe același drum, dar în sens invers, de la Putna la Tășuleasa, să vedem minunea înfăptuită. Acum tronsonul de Bucovina era o realitate, avea marcaje, indicatoare și pietre de hotar peste tot pe cale. Atunci ne-am dat seama că povestea va trebui dusă până la capăt. Bulgărele se rostogolea deja cu viteză la vale, nu mai era loc de întors.

Cu mândra Bucovină nu e de șagă. Este un ținut tandru și deopotrivă crud, o lume a contrastelor. Aici, vorba lui Steinhardt: „E ca la Scăldătoarea Vitezda: te arunci ori ba.”

Via Transilvanica are de oferit de toate pentru toți, chiar și atunci când în jur nu se întâmplă mai nimic. Drumul în sine conține totul. Mai ales în Bucovina, unde ai ocazia să-ți privești bocancii îndeaproape. Tu și respirația ta se fac una. Dacă se face liniște și tragi bine cu urechea, poți chiar auzi pietrele de pe drum povestind între ele. Iar cuvântul obcină îți intră adânc în memorie.

Zice frumos Henry Miller: „O călătorie nu înseamnă neapărat o destinație, ci un mod de a privi lucrurile.”

În curtea Mănăstirii Putna.

Bucovină, plai cu flori... îmi dai flori!

Iată, ne aflăm în punctul zero al călătoriei noastre pe Via Transilvanica. Pornim lent, cu răbdare, ca o salamandră croindu-și drum printr-o pădure de stejar. Ne facem încălzirea cu o etapă ceva mai lejeră: Putna – Sucevița, sub 20 de kilometri. Asta dacă n-ai făcut cumva greșeala să mănânci tochitură bucovineană înainte, că atunci vei găfai la deal mai rău ca un buhai de baltă. Vă spune unul care a comis-o.

Plecăm, așadar, de la Putna, dar numai Domnul știe când vom poposi pe malul Dunării, la Severin, unde ne vom odihni la piciorul podului lui Apolodor din Damasc. Avem timp să povestim pe îndelete și să descriem acest parcurs magic, calea noastră regală, drumul care își adună acasă toți fiii risipitori, indiferent de etnie, vârstă, meserie sau împrăștierea lor printre străini.

Vă previn însă – magia asta a României noastre nu e ceva întotdeauna idilic și ușor de apucat, ca filmările clasice din dronă în lumina perfectă a dimineții. Privită îndeaproape, din umblătura la pas, magia se lasă mai greu descifrată, e un drum incomod, presărat uneori cu pante abrupte, pietre ascuțite, scaieți și urzici, rampe de gunoarie te miri unde, ploii năprasnice, ba chiar pericole mari sau mici.

Nu e o cale destinată drumeților de duminică, pentru care parcursul de la

mașină la grătar trebuie să conțină doar câțiva pași. Calea noastră, în special Ținutul Bucovina, e făcută pentru pelerini de anduranță, pentru curajoși, pentru căutători sinceri, cei al căror efort va fi răsplătit la final cu ceva atât de inefabil, încât va fi greu de tradus în cuvinte.

Mijlocul, ca un început

Așa va fi, vă promite cronicarul oficial Via Transilvanica, cel care a transpirat pentru voi uneori și de trei ori pe aceeași bucată de traseu, încercând să priceapă cât mai bine ce ne pune înaintea acest drum.

Voi încerca să vă ofer realități personale, cât mai realiste și nefardate, cu bune și rele amestecate, așa cum e țara toată de altfel. Nu vând nimănui nimic, vreau doar să vă fac cunoștință cu niște realități absorbite din mers și să vă dezvălui câte ceva despre ținuturi mai puțin umblate, însă atât de diferite, pe care le conține țara noastră din păcate tot mai depopulată. În ultimii 30 de ani, zona rurală a pierdut cam 70% din populație, ceea ce este enorm. Unele sate riscă să devină muzee sau chiar să dispară cu totul, cum s-a petrecut la Lindenfeld, unde doar biserica a rămas în picioare.

Dacă El Camino are ca punct final mormântul Sfântului Iacob, drumul nostru începe de la mormântul Sfântului Ștefan cel Mare. Plecăm, așadar, de sus

TAF-ul este regele pădurilor din toată România,
nu doar din Bucovina.

în jos, din munți și păduri către șes și câmpie până la drumul fără pulbere al apei celei mari, care ne trece ca într-o sită prin Deltă, ne varsă pe trei guri în mare și, cu un drum, ne dă un brânci spre lumea largă. Mie așa-mi place să interpretez drumul nostru, de la nord la sud, nu invers.

Suntem și noi, românii, un mic affluent al Planetei albastre și poate că a sosit vremea să demonstrăm ce avem unic de oferit lumii. Aici până și amestecul de bun și rău are farmec. Plecarea de la deal la vale e o alegere, o convenție, să ne înțelegem. Fiecare își poate croi propriul traseu după cum simte, îl poate începe și termina după pofta inimii. Cine a zis că mijlocul nu e un loc perfect pentru start?

Patria cuvintelor mari

Aș zice că Bucovina, cu obcinele ei cu tot, bată-le cucul, reprezintă cea mai dură etapă de pe Via Transilvanica. E un meci de box la categoria grea, cu pumnii goi, e 70% *push bike*, asta dacă te țin curelele să te încumești. Teritoriul acesta nu e pentru suflete împărțite și călători neantrenați. Cu restul regiunilor mai negociezi una-alta, aici nu. Dacă te-ai pornit, e musai să și ajungi, altfel te înghite pădurea, nu prea e loc de întors.

Suntem în patria superlativelor, Bucovina e ținutul unde nimeni nu se teme de hiperbole. E locul cuvintelor mari, grele, unde oamenii încă îi mai iau în serios pe Ștefan cel Mare, Eminescu, Regele Ferdinand sau chiar pe Dumnezeu.

Totul are în spate o poveste cu răzeși, fapte de vitejie, jertfe pentru credință și o istorie tulbure, marcată de trădări

și eroisme în numele creștinătății. Aici, pe vremuri, niște domnitori chiar s-au pus scut de-a curmezișul istoriei pentru a apăra niște valori – curaj nebunesc și credință pusă în act.

Drept urmare, Putna e „Ierusalimul neamului românesc”, iar mormântul lui Ștefan cel Mare e „Altar al conștiinței naționale”. Suntem în patria voievodului devenit sfânt, care face mănăstiri după locul unde i se înfige săgeata trasă din arc. Iar cum din treizeci și șase de bătălii a pierdut doar două, drumul ți-e pavat cu biserici la tot pasul. Te miști într-un spațiu specific, aerul e impregnat peste tot de spiritualitatea ortodoxă, fie că acest lucru te coafează sau nu.

La plecare se recomandă o binecuvântare

Părintele Dosoftei de la Putna e tânăr, înalt și simpatic. Cum totuși de s-a călugărit? îl întrebăm. E evident că ar fi putut fi orice. „Pentru că uneori merită să-i faci și omul lui Dumnezeu câte un cadou frumos”, așa a zis.

Azi e răcit cobză. Dar altfel, e binedispus nevoie mare. Nici urmă de bătoșenie la el, e cât se poate de deschis, de natural. Călugăr rupt de lume, aflat pe calea cea grea a desăvârșirii? Rob al ascultării totale, fără a pune nimic sub interogație? N-ai zice. Vorbește ca un om normal, are umor, simți că face parte din realitate, e cumva altfel decât ți-ai imagina un pustnic.

Alin are ideea trăznită să-i cerem o binecuvântare înainte de a ne porni la drum, cică așa se face și pe Camino. Ne facem o poză cu borna din fața mănăstirii și dăm un tur înăuntru. Părintele

ne măsoară pe toți trei atent cu privirea, zâmbește și nu zice nimic. Ne plimbă prin muzeu și povestește în timp ce de noi se lipesc mici grupuri, să tragă cu urechea.

Într-un buzunar al sutanei are un carnețel cu notițe, în celălalt un smart-phone. Din primul mai răfoiește, în celălalt îi intră mesaje. Cu o mână dă binecuvântări pe creștetul celor care se apropie să-i ceară, pe cealaltă și-o ascunde la spate, să nu cumva să i-o sărute careva. Vorbește egal și fără patos și de Ștefan cel Sfânt, și de *hashtag Via Transilvanica*, pe care cică „n-ar fi rău să-l folosim mai des”.

Cum ne-a tocat tochitura

Plecăm deci, lăsând în urmă frumusețe de mănăstire. Dar nu înainte de a opri să mâncăm ceva într-un loc unde mai fuseserăm cu câțiva ani în urmă, venind însă taman dinspre păduri, după vreo opt zile de mers.

Atunci Putna a fost pentru noi izbăvirea, punctul terminus. Acum e punctul de start. Atunci veniserăm după o tură cam sălbatică, cu dormit în cort și focuri la ceas de seară, acum ne vom răsfăța în paturi moi, dintr-o pensiune în alta. Facem pe turiștii, testăm traseul marcat frumos, vedem cum se așază, verificăm saltele, gastronomie locală, un vis.

Bucovina e perfectă pentru cei care vor să ia viața pieptiș. E perfectă dacă ai de pus niște draci la punct. Nu vă lăsați păcăliți de sugubățul refren al bucovinenilor *dirli da* și de pașii mărunței din jocurile lor populare. Deși pașii se fac mereu în lateral, înaintările sunt de fapt

eschive, totul e prudență și negociere, iar balcanismul e reinterpretat original, cu puternic accent slav.

Una caldă, una rece. Un ochi râde, altul plânge. Așa e Bucovina. De parcă cineva te mângâie drăgăstos pe creștet în timp ce-ți bagă un ghiont în coaste, așa, din prietenie, zâmbind. Te doare, da' zâmbești înapoi, ce să-i faci?

Atenție la diminutive!

Nu știu dacă am văzut pe undeva păduri mai maiestuoase și defrișări mai brutale ca pe aici. Am văzut peisaje ca-n povești și prădăciuni ca-n junglă, la ras. Am văzut munți de lemn rotund la margine de drum, așteptând să fie dus undeva. Am întâlnit oameni de mare caracter, dar și mafioți gata să te măture cu gipanu-n șanț. Am văzut pensiuni stilate și mizerii de cabane uriașe construite cu bani spălați din defrișări. Am văzut râuri ca de argint și râuri abuzate, folosite la tras buștenii cu taful direct pe cursurile lor.

Nu știu dacă am dat undeva peste meniuri mai gustoase, dar mai greu de cărat în picioare. Fraților, în Bucovina asta a contrastelor, de o frumusețe mândră, nu vă lăsați ademeniți de diminutive gen ciorbiță (rădăuțeană, normal) tocăniță sau mămăliguță. Toate conțin smântânică... dar pusă cu linguroiul.

O tochitură bucovineană (un fel de carne cu garnitură de cârnați afumați și un ou prăjit deasupra, de capac) poate răpune rapid orice corporatist cu ochelari. Dacă scapă cumva nebăgat sub masă din prima, lovitura finală i-o va da desertul – fie clătitele cu brânză dulce

Stil original de-a mâna o căruță spre casă, undeva lângă Sucevița.

și sos de vanilie, fie papanășii înecați în smântână și poleiți cu dulceață de afine.

Bucovina cea dulce-amară, de poveste

Am uitat să mai zic că aici, în Bucovina, totul vine la pachet cu un parfum de basm, gen sălășile din Grădina ursului, Feții frumoși ațipiți și Zmeii neciopliți. De exemplu, în meniul tavernei unde ne-a făcut felul rădăuțeană urmată de tochtură, povestea sună cam așa:

„Să tot fie mai bine de cinci veacuri de când călători din toate colțurile lumii vin aici pentru a-și potoli foamea și setea. Și unde s-ar putea găsi un loc mai potrivit de tihnă decât în inima naturii, pe frumoasa vale a pâ râului Putna, unde brazilii înalți fac umbră apei reci și cristaline ce coboară din munți?”

Genial! Dacă ar semăna cu realitatea ar fi brici. Ia să luăm la purecat nișel „inima naturii”... Taverna noastră da, e într-adevăr pe malul râului Putna, doar că un „investitor” a trântit mai sus o micro-hidrocentrală, care a ucis apa, în sensul că săraca a dispărut, s-a scurs pe undeva. Au rămas bolovanii mari, triști și atât.

În amonte, de cum ieși din pădure, e un fel de groapă de gunoi, dincolo de care se ițește mândrețe de mănăstire. Cât despre apa rece și cristalină care coboară din munți, o fi vorba despre afluentul Putnișoara, pe firul căruia urcăm spre

culme, ca apoi să coborâm în Sucevița. Doar că pe albia acestui pâ râu, cândva idilic, se trag acum bușteni cu taful și apa e transformată în mocirlă. Avem deci un frumos ecosistem distrus.

Câțiva turiști cazați la o pensiune din zonă ies să se plimbe. Neavând habar încotro s-o ia, merg pe drumul de pământ, urcând spre pădure. Mașinile de teren, fără să încetinească măcar, trec în viteză pe lângă ei și îi umplu de praf. Și pe noi, la pachet. Drumul forestier e presărat cu arbori tăiați, munți întregi. Ar fi frumos, dacă n-ar fi depresiv. Te uiți atent la bocanci, bagi capul în pământ și mergi înainte. Bucovina dulce-amară, îmi rupi inima!

Pădurea care a rămas te ia în brațe, te mângâie pe cap. „Hai, că n-o fi dracu' așa de negru”, sună vorba românească. În coaste simți un junghi, trecând prin inimă. Miroase frumos a toamnă și a seară și a ceva promisiune șoptită: Măine ar putea fi o zi mai bună.

E deja întuneric când ajungem în Sucevița. E liniște, pace și luminile pensiunii licăresc a nădejdi noi și mese întinse. Tragi cu urechea la ultimii greieri ai înserării și în cap îți reverberează versurile cântecului devenit celebru, de care nu poți să scapi:

„Cântă cucu bată-l vina / De răsună Bucovina. Cântă cucu-ntr-un brăduț / De răsună-n Cernăuți.”

Sucevița – Moldovița. Meditație și transpirație între două mănăstiri

E o dimineață devreme de toamnă perfectă aici, la Sucevița. Lumina-i limpezită, învelită-n foiță de aur. N-a plouat de o lună, drept urmare lumea se plânge, ca de obicei, de secetă și lipsa recoltei viitoare, bănuind că iarăși păcatele oamenilor au ajuns până la cer, de l-au supărat pe Dumnezeu.

Pandemia și războiul nu și-au făcut deocamdată loc nici în cele mai fanteziste coșmaruri ale omenirii, iar micile drame ale țărișoarei sunt cu totul altele.

În loc să mergem pe drumul nostru spre Vatra Moldoviței, o luăm invers, spre mănăstire. Nu se cade să plecăm așa, fără să fi intrat pe poarta îngustă și joasă a mănăstirii, mică gimnastică obligatorie a smereniei. E o poartă sub care m-am aplecat nu o dată, însă cel mai demult, într-o iarnă grea și geroasă, când eram cu o gașcă de prieteni la o cabană din apropiere, să sărbătorim anul nou.

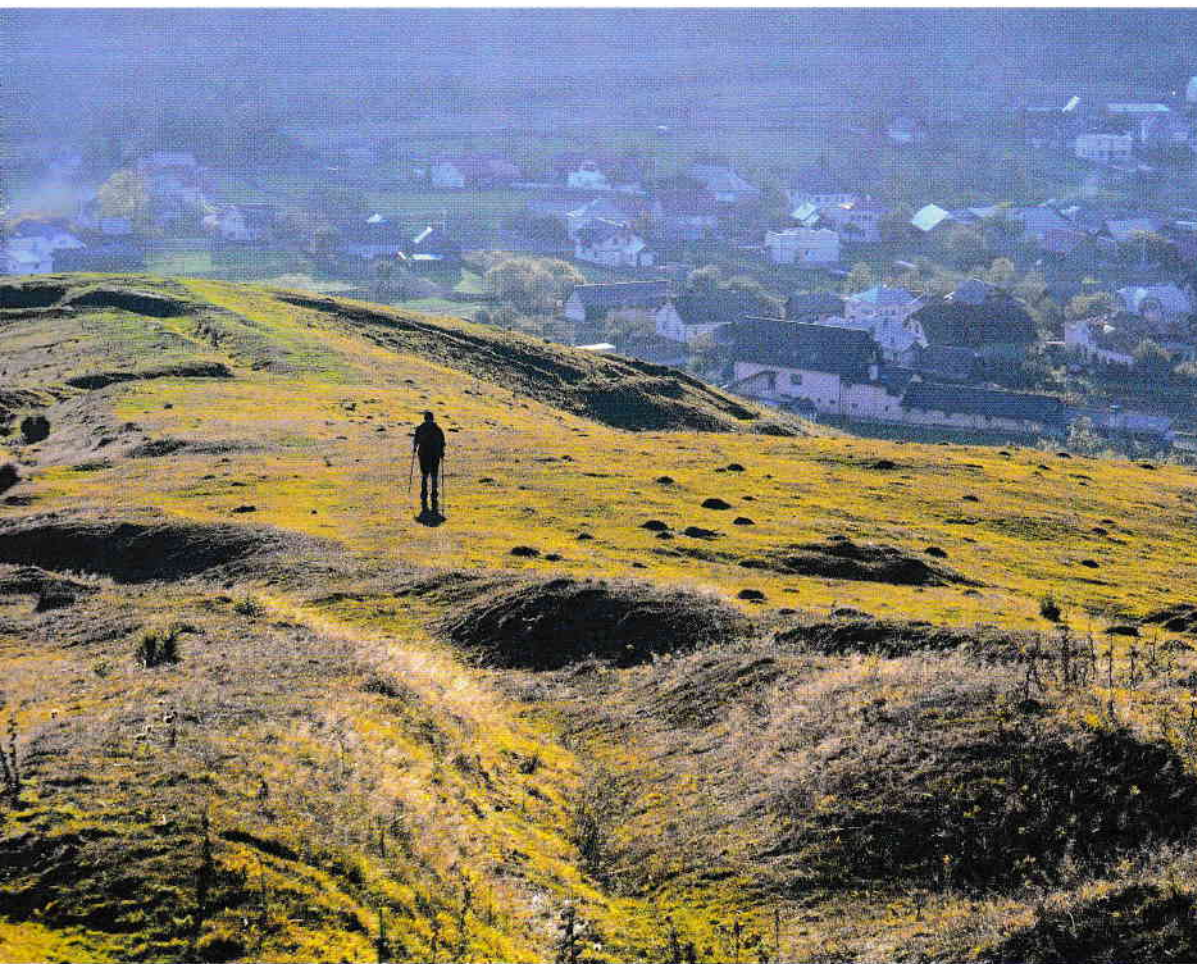
Eram toți niște copii mari fără minte, necopți și nepăsători, așa cum e omul pe la 20 de ani. Unuia dintre noi i s-a năzărit ideea să ne începem noul an mai altfel, cu o vizită la mănăstire. Pe la unu noaptea am plecat într-acolo, mânași mai mult de exoticul situației decât de un zel religios. Așa că, în noaptea aceea sticloasă, țin minte, am coborât răsând sub clarul de lună pe râul înghețat, tot bulgărindu-ne și desenând inimi mari cu numele iubitelor pe zăpadă.

Iar cumva, dintr-o greșeală, ca niște pelerini demult așteptați, câțiva dintre noi am rămas captivi într-o capelă de la subsolul bisericii vreme de două ceasuri, alături de o mână de călugărițe îngenunchate și un preot bătrân, care îngâna monoton o slujbă. În urma noastră ușile se zăvorăseră și nu ne-a rămas decât să răbdăm în genunchi frigul și durerea, învăluți în fumul înecăcios de tămâie și lumânări, balmăjind rugăciuni sincere să se termine odată miezonoptica. A fost o scenă greu de uitat. Poate din această pricină Mănăstirea Sucevița are un loc atât de aparte în mintea mea.

Pe Via nu o dată mi s-a întâmplat această ciudată alchimie, ca timpul și memoria să-și dea mâna și să mă învârtă într-o horă amețitoare. Se pare că trebuie mereu să uităm de dragul aducerii aminte și, mai ales, să uităm pentru a învăța din nou.

Meditație despre timp și memorie

Pe drum aflându-te, recuperezi timpul și activezi memoria, iar mintea face ordine în amintiri și adesea transformă trecutul într-o formă de ficțiune. În propria poveste, devii mereu un soi de Prâslea cel voinic călare pe un cal mănător de jar, un personaj care iese din diverse situații mereu mult mai puțin șifonat decât în realitate. Mintea omului e o femeie de serviciu harnică,

În lumina de aur a asfințitului Alin contemplă
Vatra Moldoviței după o etapă dură.